

Pojęcia kluczowe: zarząd majątkiem dziecka, zezwolenie sądu opiekuńczego, czynności przekraczające zakres zwykłego zarządu, Komisja Kodyfikacyjna Prawa Rodzinnego

Jakub Pawliczak

Zarząd majątkiem dziecka – kierunki zmian

ABSTRAKT

Przepisy o zarządzie majątkiem dziecka wymagają zmiany. Ministerstwo Sprawiedliwości przedstawiło Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Rodzinnego pięć rozwiązań normatywnych, które mogłyby stanowić podstawę reformy obowiązującego stanu prawnego. W artykule rozwiązania te poddano analizie oraz wskazano, że większość z nich może przyczynić się do usprawnienia zarządu majątkiem dziecka.

I. WPROWADZENIE

Problematyka zarządu majątkiem dziecka ma duże znaczenie praktyczne oraz budzi coraz większe zainteresowanie przedstawicieli nauki prawa. Na przestrzeni zaledwie ostatnich pięciu lat opublikowano kilkanaście artykułów naukowych na ten temat oraz pierwszą kompleksową monografię poświęconą wyłącznie tej problematyce¹. W zdecydowanej większości z tych opracowań przedstawiono krytyczną ocenę różnych aspektów obowiązującego stanu prawnego oraz postulaty *de lege ferenda*. Sformułowano również wezwanie do pogłębionej dyskusji nad zasadniczą reformą przepisów o zarządzie majątkiem dziecka². Jednocześnie w ostatnich latach widoczny był coraz większy wpływ do sądów opiekuńczych spraw o udzielenie zezwolenia na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka (art. 101 § 3 k.r.o.³). W latach 2006–2017 odnotowano aż siedmiokrotny wzrost liczby

1 J.M. Łukasiewicz, *Zarząd majątkiem dziecka sprawowany przez rodziców*, Warszawa 2024.

2 Zob. m.in. J. Maniszewska-Ejsmont, *Rozważania nad koniecznością określenia de lege ferenda zamkniętego katalogu czynności zarządu majątkiem dziecka wymagających zezwolenia sądu opiekuńczego*, „Rejent” 2022/7, s. 80; J.M. Łukasiewicz, *Zarząd...*, s. 566.

3 Ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2023 r. poz. 2809 ze zm.), dalej: k.r.o.

takich sprawy z ok. 10 tys. do ponad 70 tys. rocznie⁴. Zauważono, że w przypadku Wydziału Rodzinnego i Nieletnich Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy sprawy te w 2020 r. stanowiły aż 75,72% wszystkich spraw dotyczących małoletnich rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym pod sygnaturą „Nsm”⁵.

Dyskusja nad potrzebą oraz kierunkami zmian przepisów o zarządzie majątkiem dziecka jest zasadna również w związku z rocznicą 60-lecia Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Mimo istotnych przemian społecznych, kulturowych i gospodarczych, w tym transformacji ustrojowej oraz szczególnie widocznej w ostatnich latach wzmożonej działalności zarobkowej dzieci przy wykorzystaniu Internetu (m.in. tzw. influencerów), podstawowe zasady zarządu majątkiem dziecka nie uległy zmianie. Obecny model, wymagający uzyskania zezwolenia sądu opiekuńczego na czynności przekraczające zakres zwykłego zarządu, obowiązuje już 75 lat. Po raz pierwszy został przyjęty w Kodeksie rodzinnym z 1950 r.⁶ Przez 60 lat obowiązywania k.r.o. dokonano wyłącznie dwóch istotnych zmian przepisów o zarządzie majątkiem dziecka. Pierwsza z nich nastąpiła na mocy ustawy zmieniającej z 6.11.2008 r.⁷ i objęła art. 104 k.r.o. Najnowsza zmiana została wprowadzona na mocy ustawy z 28.07.2023 r.⁸, która weszła w życie 15.11.2023 r. Wprowadzono wówczas możliwość odrzucenia spadku w imieniu dziecka bez zezwolenia sądu. W tym celu zmieniono art. 101 § 3 k.r.o. oraz dodano art. 101 § 4 k.r.o. Ponadto przewidziano, że w toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku to sąd spadku wydaje zezwolenie na złożenie w imieniu dziecka oświadczenia o prostym przyjęciu lub odrzuceniu spadku (art. 640¹ k.p.c.⁹). Jakkolwiek były to ważne i oczekiwane zmiany, to w pełni zasadne jest twierdzenie, że nadal przepisy o zarządzie majątkiem dziecka są nieprzystosowane do potrzeb obrotu rynkowego¹⁰.

Impulsem do zmiany zasad zarządu majątkiem dziecka nie było wejście w życie Konstytucji z 1997 r. W najnowszej literaturze wskazuje się, że przewidziana przez k.r.o. nadmierna ingerencja sądów opiekuńczych w ten zarząd jest niezgodna

4 A. Siemaszko, P. Ostaszewski, J. Włodarczyk-Madejska, *Tendencja wpływu spraw do polskich sądów powszechnych*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2019, s. 69–70. Zob. także M. Domański, *Odrzucenie i przyjęcie spadku w imieniu małoletniego po nowelizacji z 28.07.2023 r.*, „Rejent” 2024/4, s. 45.

5 Zob. J. Maniszewska-Ejsmont, *Rozważania...*, s. 78–79. Por. J. Słyk, *Orzekanie w sprawach o zezwolenie na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka*, „Prawo w działaniu. Sprawy cywilne” 2015/21, s. 207, który wskazał, że sprawy z art. 101 § 3 k.r.o. stanowiły w 2012 r. 15%, a w roku 2013 – 17,4% wszystkich postępowań przed sądami opiekuńczymi dotyczących władzy rodzicielskiej i kontaktów z dzieckiem.

6 Zob. art. 58 ustawy z 27.06.1950 r. – Kodeks rodzinny (Dz.U. nr 34 poz. 308 ze zm.).

7 Ustawa z 6.11.2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 220 poz. 1431), która weszła w życie 13.06.2009 r. (dalej: ustawa zmieniająca z 6.11.2008 r.).

8 Dz.U. z 2023 r. poz. 1615 (dalej: ustawa zmieniająca z 28.07.2023 r.).

9 Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 1568), dalej: k.p.c.

10 J.M. Łukasiewicz, *Zarząd...*, s. 562. Zob. podobnie w najnowszym piśmiennictwie m.in.: J. Maniszewska-Ejsmont, *O potrzebie przyjęcia de lege ferenda sankcji bezskuteczności zawieszonoj (negotium claudicans) przy czynnościach zarządu majątkiem dziecka*, „Civitas et Lex” 2023/1, s. 42–43 oraz – w kontekście zarządu udziałami dziecka w spółce z o.o. – G. Suliński, *Zarząd udziałami dziecka w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2022/3, s. 173–174.

z konstytucyjnymi zasadami autonomii rodziny¹¹ lub rodziców¹² oraz pomocniczości (subsydiarności)¹³. Obowiązujący stan prawny – w którym niemal wszystkie czynności, które mogą rodzić po stronie dziecka zobowiązania, są czynnościami przekraczającymi zakres zwykłego zarządu jego majątkiem, a zatem ich dokonanie wymaga uprzedniego zezwolenia sądu, w braku którego czynność będzie bezwzględnie nieważna – nie zawsze pozwala na urzeczywistnienie nadrzędnej wartości, jaką jest konstytucyjnie chronione dobro dziecka (art. 72 ust. 1 Konstytucji). W wielu wypadkach w interesie dziecka jest umożliwienie rodzicom sprawnego i elastycznego zarządzania jego majątkiem. Zarazem wyniki badań akt spraw sądowych wykazały, że sądy opiekuńcze, rozpoznając sprawy z art. 101 § 3 k.r.o., na ogół nie prowadzą wnikliwego postępowania dowodowego oraz „niemal zawsze wydają zezwolenie na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu”¹⁴. Skłoniło to autora badania do wniosku, że „efektywność, a nawet potrzeba stosowania badanego instrumentu prawnego mogą budzić wątpliwości”¹⁵.

II. ROZWAŻANE KIERUNKI ZMIAN

W 60 lat po uchwaleniu k.r.o. powołana została pierwsza działająca przy Ministrze Sprawiedliwości¹⁶ Komisja Kodyfikacyjna Prawa Rodzinnego (KKPR)¹⁷. Do podstawowych zadań KKPR należy przygotowywanie założeń i ogólnych kierunków zmian w prawie rodzinnym i opiekuńczym. KKPR jest organem działającym przy Ministrze Sprawiedliwości, który może jej przedstawić do oceny projekty aktów prawnych, a także zwracać się o opinię w budzących wątpliwości kwestiach prawnych z zakresu prawa rodzinnego. Jednym z obszarów, które Ministerstwo Sprawiedliwości poddało pod rozwagę KKPR, są przepisy o zarządzie majątkiem dziecka.

Dobrą tradycją Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego (KKPC), która działała do 2015 r. i wówczas do jej kompetencji należała problematyka prawa rodzinnego, było przedstawianie zagadnień będących przedmiotem jej prac na łamach czasopism

11 Zob. m.in. J. Maniszewska-Ejsmont, *Rozważania...*, s. 69–75; J. Słyk (w:) *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz. Przepisy wprowadzające KRO*, red. K. Osajda, Warszawa 2017, t. 5, art. 101, s. 1264, uw. 43.

12 Zob. m.in. M. Domański, *Odrzucenie...*, s. 76; K. Gołębiowski, *Uwagi dotyczące zarządu majątkiem dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską* (w:) *Wybrane zagadnienia polskiego prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci Doktora Józefa Kremisa i Doktora Jerzego Strzebinczyka*, red. J. Jezioro, K. Zagrobelny, Wrocław 2019, s. 75.

13 Zob. J. Słyk (w:) *Kodeks...*, art. 101, s. 1264, uw. 43.

14 J. Słyk, *Orzekanie...*, s. 242.

15 J. Słyk, *Orzekanie...*, s. 242.

16 W latach 2013–2018 przy Rzeczniku Praw Dziecka działała Komisja Kodyfikacyjna Prawa Rodzinnego i Opiekuńczego. Zob. szerzej: M. Andrzejewski, *Wokół Projektu Kodeksu Rodzinnego przedłożonego w lipcu 2018 r. przez Rzecznika Praw Dziecka*, „Prawo w działaniu. Sprawy cywilne” 2019/40, s. 9–37.

17 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5.03.2024 r. w sprawie utworzenia, organizacji i trybu działania Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Rodzinnego (Dz.U. poz. 349).

naukowych. Pozwalało to na włączenie przedstawicieli nauki i praktyki prawa do dyskursu na temat kierunków i kształtu proponowanych reform. Oczekiwanie takiej współpracy w środowisku prawniczym widoczne jest po powołaniu KKPR. Autorzy publikacji naukowych, formułując postulaty *de lege ferenda*, zwracają uwagę KKPR na zasadność podjęcia nad nimi prac¹⁸. Jednym z zagadnień, które Sekretarz Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego w 2005 r. poddał pod dyskusję na łamach czasopisma naukowego, była problematyka zmian w przepisach o zarządzie majątkiem dziecka¹⁹. Prace komisji oraz dyskurs naukowy przyczyniły się do uchwalenia ustawy zmieniającej z 6.11.2008 r., na mocy której znowelizowany został m.in. art. 104 k.r.o. Nawiązując po 20 latach do tych dobrych praktyk, warto zainicjować debatę na temat zasadności i kierunków dalszych zmian w tej dziedzinie. W szczególności na uwagę zasługuje pięć rozwiązań normatywnych, które Ministerstwo Sprawiedliwości poddało pod ocenę KKPR.

Po pierwsze, jest to wprowadzenie zamkniętego katalogu czynności zarządu majątkiem dziecka, których dokonanie wymagałoby uzyskania zezwolenia sądu opiekuńczego. Oznaczałoby to, że wszelkie czynności nieujęte w tym katalogu co do zasady zezwolenia takiego by nie wymagały. Po drugie, alternatywnym rozwiązaniem może być pozostanie przy zasadzie, że na dokonanie czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka konieczne jest zezwolenie sądu, przy jednoczesnym wskazaniu w ustawie wyjątków od tej zasady. Po trzecie, rozważane jest uregulowanie dopuszczalności wydawania przez sąd tzw. zezwolenia rodzajowego (ogólnego). Po czwarte, na uwagę zasługuje również dopuszczenie możliwości wydania zezwolenia na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka przez sąd rozpoznający sprawę, w toku której zachodzi konieczność uzyskania takiego zezwolenia (np. co do zawarcia ugody, zrzeczenia się roszczenia). Po piąte, rozważane jest zastąpienie sankcji bezwzględnej nieważności umowy zawartej w imieniu dziecka bez wymaganego zezwolenia sądu sankcją o charakterze bezskuteczności zawieszonoj. Ograniczone ramy opracowania pozwalają jedynie na sformułowanie ogólnych uwag na ten temat.

III. ZAMKNIĘTY KATALOG CZYNNOŚCI ZARZĄDU WYMAGAJĄCYCH ZEZWOLENIA SĄDU

W ostatnich latach w piśmiennictwie prawniczym zaczęły pojawiać się głosy zachęcające do rozważenia wprowadzenia modelu zamkniętego katalogu czynności

18 Zob. np. D. Wybrańczyk, *Dobro dziecka a rezygnacja z orzekania o winie rozkładu*, „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2024/3, s. 61.

19 Zob. R. Zegadło, *Zarząd majątkiem dziecka*, „Monitor Prawniczy” 2005/18, s. 879–886.

zarządu majątkiem dziecka, które wymagałyby zezwolenia sądu²⁰. Taki model, jeżeli zostanie prawidłowo wyrażony normatywnie, zapewnia najdalej idącą pewność obrotu w tym sensie, że wszystkie czynności nieujęte w ustawowym katalogu mogą być dokonywane przez rodziców bez zezwolenia sądu. Dla osób zarządzających majątkiem dziecka oraz ich kontrahentów jest to najbardziej przejrzyste rozwiązanie. W literaturze podniesiono, że „zamknięty katalog czynności, do których dokonania byłaby wymagana zgoda sądu opiekuńczego, byłby rozsądnym kompromisem dla zapewnienia zarówno pewności, szybkości i bezpieczeństwa obrotu dokonywanego z małoletnimi, jak i niezbędnej autonomii rodziców i ochrony majątku ich dziecka”²¹. Zauważa się, że w europejskich systemach prawnych obserwowana jest „tendencja do wprowadzania przez ustawodawcę enumeratywnie określonego katalogu czynności wymagających uprzedniej lub następczej zgody sądu lub innego kompetentnego organu bądź też ustawowego wyliczenia przykładowych czynności przekraczających zwykły zarząd”²². Podkreśla się, że model zamkniętego katalogu czynności obowiązuje m.in. w prawie francuskim i niemieckim²³. Stosowany był również w Polsce w czasie obowiązywania dekretu prawo rodzinne²⁴.

Dominujący nurt polskiej nauki prawa wskazuje jednak na niezasadność opracowania zamkniętego katalogu czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu²⁵. Argumentuje się, że jest to rozwiązanie nieuzasadnione m.in. „z uwagi na dynamicznie zmieniające się stosunki gospodarcze i społeczne”²⁶, w tym swobodę kreowania nowego rodzaju praw i umów²⁷. Podkreśla się, że wobec różnorodnego charakteru czynności zarządu, konieczności uwzględnienia okoliczności konkretnego przypadku oraz różnych kryteriów oceny danej czynności, „nie jest możliwe enumeratywne wyliczenie czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka,

20 Zob. J. Maniszewska-Ejsmont, *Rozważania...*, s. 63–80; S. Romanow, *Zarząd majątkiem dziecka sprawowany przez rodziców*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2021/1, s. 148.

21 J. Maniszewska-Ejsmont, *Rozważania...*, s. 77.

22 J.M. Łukasiewicz, *Zarząd...*, s. 293–294. Autor ten krytycznie jednak ocenił model zamkniętego katalogu czynności (zob. m.in. s. 193–194). Zaproponował wprowadzenie przykładowego katalogu czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu (s. 544–547).

23 Zob. m.in. S. Romanow, *Zarząd...*, s. 148; J. Maniszewska-Ejsmont, *Rozważania...*, s. 79–80.

24 Art. 29 § 1 dekretu z 22.01.1946 r. – Prawo rodzinne (Dz.U. nr 6 poz. 52; dalej również jako: dekret z 1946 r.).

25 Zob. m.in. J. Ignatowicz, *Władza rodzicielska (w:) System prawa rodzinnego i opiekuńczego*, red. J.S. Piąkowski, Ossolineum 1985, s. 826; R. Zegadło, *Zarząd...*, s. 885–886; J. Strzebinczyk, *Władza rodzicielska (w:) Prawo rodzinne i opiekuńcze. System Prawa Prywatnego*, red. T. Smyczyński, Warszawa 2011, t. 12, s. 295, Nb 123; H. Ciepla, *Zarząd majątkiem dziecka*, „Rodzina i Prawo” 2012/20–21, s. 38; A. Ogrodnik-Kalita, *Darowizna nieruchomości jako czynność zarządu majątkiem dziecka a ochrona jego dobra*, „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury” 2024/1, s. 56; J. Górecki, D. Wybrańczyk, *Zarząd nieruchomością małoletniego sprawowany przez jego rodziców*, „Rejent” 2022/7, s. 26–27.

26 H. Ciepla, *Zarząd...*, s. 38.

27 Zob. m.in. J.M. Łukasiewicz, *Zarząd...*, s. 193–194.

które wymagają zezwolenia sądu opiekuńczego”²⁸. Stanowisko takie przeważało w toku prac Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego kadencji 2002–2006²⁹.

Stanowisko sceptyczne wobec wprowadzenia takiego zamkniętego katalogu oparte jest na założeniu, że nawet w razie przyjęcia bardzo złożonej i szczegółowej regulacji nie jest ona w stanie zapewnić pełnej ochrony interesów majątkowych dziecka³⁰. Już w dekrete z 1946 r. katalog ten był bardzo rozbudowany, choć nie obejmował czynności faktycznych, a od tego czasu wykształcone zostały nie tylko nowe rodzaje praw majątkowych i zobowiązań, lecz także nieporównywalnie poszerzyły się możliwości ich kreowania na zasadzie swobody umów. O możliwych trudnościach w opracowaniu tego katalogu świadczy przebieg prac nad regulacją pozwalającą na odrzucanie spadku bez zezwolenia sądu. W toku rządowego procesu legislacyjnego okazało się, że wprowadzenie z pozoru nieskomplikowanej normy prawnej, zakładającej, że rodzice mogą bez zezwolenia sądu odrzucić w imieniu dziecka zadłużony spadek, przy założeniu możliwie najpełniejszego zabezpieczenia interesów dziecka, wymagało dokonania szeregu zmian ustawowych oraz wprowadzenia kazuistycznego i budzącego wątpliwości interpretacyjne³¹ rozwiązania przewidzianego w art. 101 § 4 k.r.o.

W literaturze wskazuje się, że obecna treść art. 101 k.r.o. jest wyrazem braku zaufania ustawodawcy do rodziców w sprawach dotyczących majątku dziecka³². Tymczasem wprowadzenie zamkniętego katalogu czynności zarządu wymagałoby akceptacji założenia, że zapewnia on jedynie pewne minimum ochrony interesów majątkowych dziecka i nie wyklucza możliwości naruszenia tych interesów w wielu sprawach w nim nieujętych. Zarazem taka reforma mogłaby zostać rozbudowana o dodatkowe mechanizmy chroniące interesy majątkowe dziecka, jak np. odpowiedzialność (np. solidarną) rodziców za zobowiązania dziecka zaciągnięte przy jego reprezentowaniu w ramach czynności nieujętych w katalogu ustawowym, czy też instrumenty prawne ułatwiające dochodzenie przez dzieci odpowiedzialności odszkodowawczej względem rodziców za niekorzystne działania zarządcze³³.

Obecnie wprowadzenie w Polsce zamkniętego katalogu czynności wymagających zezwolenia sądu może budzić pewne wątpliwości. Obserwacja praktyki stosowania prawa wskazuje, że rodzice mają niewystarczającą świadomość odrębności majątku dziecka od ich majątku, a także tego, że nie mogą swobodnie rozporządzać

28 R. Zegadło, *Zarząd...*, s. 885–886. Zob. podobnie m.in.: H. Cieplą, *Zarząd...*, s. 38.

29 R. Zegadło, *Zarząd...*, s. 885–886.

30 Zob. m.in. J.M. Łukasiewicz, *Zarząd...*, s. 193–194.

31 Zob. m.in. M. Domański, *Odrzucenie...*, s. 46 i n.

32 J. Słyk (w:) *Kodeks...*, art. 101, s. 1264, uw. 43; J. Słyk, *Orzekanie...*, s. 202.

33 Zob. także J.M. Łukasiewicz, *Zarząd...*, s. 566.

majątkiem dziecka³⁴. Potwierdza to publikowane orzecznictwo sądowe³⁵. Najczęściej w tym kontekście przywołuje się wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 28.02.2014 r., dotyczący sprawy, w której rodzice dwukrotnie obciążyli nieruchomość dziecka hipoteką³⁶. W literaturze zauważono, że empirycznie, to jest na skutek badań akt spraw sądowych, „potwierdzona została hipoteza, zgodnie z którą zwrócenie się przez rodziców do sądu w praktyce następuje w przypadku napotkania przez nich przeszkód formalnych przy dokonywanej czynności, a nie na skutek dokonania przez nich poprzedzającej czynność oceny co do charakteru czynności majątkiem dziecka”³⁷. Z powyższych względów zasadne może być skorzystanie z innego modelu regulacyjnego w celu stopniowego odchodzenia od założenia o braku zaufania ustawodawcy do zarządu sprawowanego przez rodziców.

IV. KATALOG CZYNNOŚCI, KTÓRYCH DOKONANIE NIE WYMAGAŁOBY ZEZWOLENIA SĄDU

W przypadku, gdy – z jednej strony – wprowadzenie zamkniętego katalogu czynności wymagających zezwolenia sądu może budzić pewne wątpliwości, a – z drugiej strony – podział na czynności zwykłego zarządu i ten zarząd przekraczające nie jest klarowny, o czym świadczy chociażby znaczna liczba orzeczeń SN na ten temat³⁸, zasadne jest poszukiwanie alternatywy. Mogłaby stanowić ją regulacja, która nie odchodziłaby od obowiązującego podziału czynności zarządu, lecz wprost wskazywałaby czynności niewymagające zezwolenia sądu. Do obecnego art. 101 § 3 można by dodać zdanie drugie przewidujące, że zezwolenia sądu w szczególności nie wymagają określone rodzaje czynności. Taki model zapewniłby w analizowanej dziedzinie większą pewność obrotu prawnego, większą elastyczność sprawowania zarządu oraz odciążałby sądy opiekuńcze od rozpoznawania określonych kategorii spraw. Stanowiłby on rozwinięcie reformy dotyczącej zasad odrzucania spadku, a zatem kontynuację kierunku zmian już wytyczonego ustawą zmieniającą z 28.07.2023 r. W celu rozstrzygnięcia niektórych wątpliwości pod rozwagę warto poddać zasadność opracowania katalogu zawierającego czynności, które dotychczas były klasyfikowane zarówno jako zwykłego zarządu, jak i przekraczające zakres tego zarządu. Szczegółowych analiz wymaga, jakiego rodzaju czynności powinny się znaleźć w takim katalogu. Ograniczone ramy opracowania pozwalają na zaproponowanie tylko kilku takich kategorii.

34 Tak również m.in. A. Ogrodnik-Kalita, *Darowizna...*, s. 52–53.

35 Zob. m.in. A. Ogrodnik-Kalita, *Darowizna...*, s. 48–55 oraz przywołane tam orzecznictwo.

36 I ACa 1165/13, Legalis. Zob. także m.in. J. Słyk (w:) *Kodeks...*, art. 101, s. 1266–1267, uw. 50.

37 J. Słyk (w:) *Kodeks...*, art. 101, s. 1264, uw. 41.

38 Zob. przeglądy orzecznictwa i wątpliwości przedstawione m.in. w: S. Romanow, *Zarząd...*, s. 139–141; J. Słyk (w:) *Kodeks...*, art. 101, s. 1260–1264, uw. 28–40.

Po pierwsze, powinny być to darowizny na rzecz dziecka, w tym również mające za przedmiot obciążone w określony sposób nieruchomości. W obecnych warunkach gospodarczych nabywanie nieruchomości, często połączone z oddawaniem ich później w najem, jest powszechnie spotykaną formą inwestowania kapitału, która jest preferowana względem niewielkiego (często niższego niż wskaźnik inflacji) oprocentowania środków pieniężnych na rachunkach bankowych. Tym samym należy ułatwić nabywanie przez dzieci nieruchomości w drodze darowizny. W uchwale pełnego składu Izby Cywilnej SN z 30.04.1977 r. (III CZP 73/76³⁹) uznano, że „Rodzice mogą bez zezwolenia sądu opiekuńczego przewidzianego w art. 101 § 3 KRO nabywać dla małoletniego dziecka nieruchomości na podstawie darowizny w stanie wolnym od zobowiązań wobec darczyńcy lub osób trzecich”. Niemniej trafnie zauważa się, że przy przysporzeniach pod tytułem darmym należy stosować większy zakres tolerancji dla zarządu sprawowanego przez rodziców⁴⁰. W obecnych warunkach rynkowych uzasadniony jest również pogląd, że zakładanie „z góry”, iż obciążenie nieruchomości jakimkolwiek ograniczonym prawem rzeczowym stanowi zagrożenie dla interesów majątkowych dziecka, „jest mocno przesadzone”. Zgodzić należy się ze stanowiskiem, że „powszechnie ustanawiane służebności gruntowe i przesyłowe, mające niewielki wpływ na faktyczny sposób korzystania z nieruchomości oraz jej wartość rynkową, nie powinny stanowić przeszkody do dokonania darowizny bez uprzedniej zgody sądu”⁴¹.

W konsekwencji w katalogu czynności, które mogłyby być dokonywane bez zezwolenia sądu, powinny znaleźć się darowizny nieruchomości obciążonych służebnościami gruntowymi i przesyłu. Należy opowiedzieć się za poszerzeniem swobody i elastyczności rodziców w zarządzaniu majątkiem dziecka przez ujęcie w tym katalogu również darowizn nieruchomości obciążonych służebnością mieszkania na rzecz darczyńcy, o ile korzystający z tej służebności zobowiąże się do pokrywania wszystkich związanych z tym zobowiązań⁴². W razie przyjęcia takiego rozwiązania należałoby rozważyć wprowadzenie wyraźnej podstawy do wyłączenia powstania uprawnień przewidzianych w art. 301 k.c.⁴³

Po drugie, zasadne może być wprowadzenie regulacji, która pod określonymi warunkami pozwalałaby rodzicom bez zezwolenia sądu zawrzeć w imieniu dziecka, jako wynajmującego, umowę najmu nieruchomości, a niewykluczone, że również dzierżawy. W literaturze sformułowano zasługującą na uwagę propozycję, zgodnie z którą w przypadku najmu mogłyby to być najem okazjonalny lub instytucjonalny,

39 OSNCP 1978/2, poz. 19.

40 A. Ogrodnik-Kalita, *Darowizna...*, s. 43.

41 J. Maniszewska-Ejsmont, *Rozważania...*, s. 72–73. Por. A. Ogrodnik-Kalita, *Darowizna...*, s. 43.

42 Por. odmiennie m.in. J.M. Łukasiewicz, *Zarząd...*, s. 230.

43 Ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2024 r. poz. 1061 ze zm.), dalej: k.c.

z zastrzeżeniem kaucji, a sama umowa musiałaby zostać zawarta na czas określony nie dłuższy aniżeli do momentu osiągnięcia przez dziecko pełnoletności⁴⁴.

Po trzecie, w katalogu czynności niewymagających zezwolenia sądu powinny wprost zostać przewidziane niektóre czynności związane z posiadaniem przez dziecko udziałów w spółce z o.o., akcji w spółce akcyjnej, a także statusu wspólnika spółki osobowej. Małoletni coraz częściej zyskują (w tym w drodze dziedziczenia) status wspólników spółek prawa handlowego⁴⁵. Zarazem wskazuje się, że obecne zasady zarządu majątkiem dziecka są w tej dziedzinie nieefektywne, „co może wywoływać tendencję do ich nieprzestrzegania”⁴⁶. W szczególności procedura wymagająca zainicjowania postępowania przed sądem opiekuńczym o udzielenie zezwolenia na dokonanie czynności zarządu nie przystaje do terminów podejmowania uchwał w spółce z o.o.⁴⁷ W najnowszej literaturze podkreślono, że wymagane są w tym zakresie zmiany ustawowe, ale zaznaczono, że do rozważenia jest pięć alternatywnych modeli⁴⁸. W innym opracowaniu podniesiono, że najistotniejsze znaczenie ma w tym kontekście wykonywanie uprawnień korporacyjnych, w tym aktów głosowania⁴⁹.

Rozstrzygnięcie tego, które z czynności zarządu związanych z udziałem dziecka w spółkach prawa handlowego powinny znaleźć się w otwartym katalogu czynności niewymagających zezwolenia sądu, wymaga dalszych analiz. Niemniej w przypadku spółki z o.o. zasadne może być ustawowe potwierdzenie stanowiska zajętego przez Sąd Najwyższy w wyroku z 14.02.2019 r. (IV CSK 100/18⁵⁰). Sąd Najwyższy stwierdził, że „Udział rodzica w charakterze przedstawiciela ustawowego dziecka w podejmowaniu uchwały przez zgromadzenie wspólników nie mieści się, niezależnie od treści uchwały, w kategorii czynności zarządu, które ma na względzie art. 101 § 3 KRO, i tym samym nie podlega kwalifikacji jako czynność przekraczająca lub nieprzekraczająca zwykły zarząd w rozumieniu tego przepisu”. Kwestia ta wymaga wyraźnej regulacji, gdyż *de lege lata* rozstrzygnięcie to może budzić wątpliwości⁵¹. Rozważenia wymaga również, czy przyjmując stanowisko wyrażone przez SN jako zasadę, nie należałoby przewidywać od niej wyjątków⁵².

44 Zob. J.M. Łukasiewicz, *Zarząd...*, s. 545.

45 G. Suliński, *Zarząd...*, s. 160–161; J.M. Łukasiewicz, *Zarząd...*, s. 278.

46 G. Suliński, *Zarząd...*, s. 171–172.

47 G. Suliński, *Zarząd...*, s. 171–172.

48 Zob. szerzej: J.M. Łukasiewicz, *Zarząd...*, s. 563–564.

49 G. Suliński, *Zarząd...*, s. 167. Zob. także J.M. Łukasiewicz, *Zarząd...*, s. 564.

50 LEX nr 2555745.

51 Zob. m.in. K. Wosiak, *Zastosowanie art. 98 § 2 oraz art. 101 § 3 k.r.o. do wykonywania prawa głosu z udziałów (akcji) – glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 14.02.2019 r., IV CSK 100/18*, „Glosa” 2023/2, s. 44–52; G. Suliński, *Zarząd...*, s. 169–170; J.M. Łukasiewicz, *Zarząd...*, s. 281–282.

52 Por. J.M. Łukasiewicz, *Zarząd...*, s. 562–564.

Zasadne jest powrócenie do prac ustawowych nad umieszczeniem w katalogu czynności niewymagających zezwolenia sądu powołania lub odwołania wspólnego przedstawiciela (zob. m.in. art. 184 oraz art. 333 k.s.h.⁵³). Orzecznictwo i nauka prawa wskazują, że w tym celu wymagane jest uzyskanie zezwolenia sądu⁵⁴. Projekt przewidujący wyłączenie tych czynności spod wymogu zezwolenia sądu został wniesiony do Sejmu poprzedniej kadencji, lecz nie został rozpoznany przed jej upływem⁵⁵.

Po czwarte, zasadne jest wprowadzenie regulacji, która pozwalałaby na nabywanie lub zbycie w ramach zarządu majątkiem dziecka rzeczy ruchomej lub prawa do określonej wysokości, czy też zaciągania zobowiązań w ramach ustawowego limitu⁵⁶. W czasach wysokiej inflacji kwota takiego wyłączenia powinna być określona przy wykorzystaniu uniwersalnych wskaźników, które ulegają zmianie wraz ze spadkiem siły nabywczej pieniądza (por. art. 359 i 481 k.c.). Zasadne może być na przykład odwołanie się do ogłaszanego w „Monitorze Polskim” przez Prezesa GUS, w terminie do 7. roboczego dnia lutego każdego roku, „przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej”⁵⁷. W ostatnich latach kwoty te rosły wraz ze wzrostem zarobków i spadkiem siły nabywczej pieniądza, wynosząc: 2023 r. – 7155,48 zł; 2022 r. – 6346,15 zł; 2021 r. – 5662,53 zł; 2020 r. – 5167,47 zł; 2019 r. – 4918,17 zł. W związku z ogłaszaniem tej kwoty na początku lutego każdego roku, właściwa klauzula ustawowa może się odwoływać do „ostatniej ogłoszonej przez Prezesa GUS kwoty przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej”. Alternatywą może być przywołanie innego podobnego wskaźnika, np. „przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw”⁵⁸. Trafnie wskazuje się, że w razie przyjęcia takiego modelu regulacyjnego należałoby rozważyć ustalenie miesięcznego limitu wartości wszystkich czynności dokonywanych w imieniu dziecka⁵⁹.

Po piąte, w związku z powyższą propozycją pozostaje zasadność określenia reguł dokonywania operacji na rachunku bankowym dziecka oraz wypłacania z niego środków. Mimo zasad przewidzianych w art. 101 i art. 103 k.r.o. trafnie zauważa się, że w przypadku rachunków bankowych prowadzonych dla dziecka w praktyce „o możliwości dokonania wypłaty decydują instytucje finansowe, które zmuszone są określić zasady dokonywania tych wypłat bez zezwolenia sądu”⁶⁰. Rozwiązania przyjmowane

53 Ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2024 r. poz. 18 ze zm.), dalej: k.s.h.

54 Zob. m.in. wyr. SO w Szczecinie z 5.12.2018 r. (VIII GC 135/18), Legalis, a także P. Czemieli, K. Siemion, *Zasady dziedziczenia udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością przez małoletniego spadkobiercę*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2017/3, s. 83.

55 Rządowy projekt ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu ulepszenia środowiska prawnego i instytucjonalnego dla przedsiębiorców, druk nr 3635 z 19.07.2023 r., Sejm IX kadencji.

56 Por. J.M. Łukasiewicz, *Zarząd...*, s. 545–546.

57 Art. 20 ust. 1 lit. a) ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1251 ze zm.).

58 Zob. J.M. Łukasiewicz, *Zarząd...*, s. 545–546.

59 J.M. Łukasiewicz, *Zarząd...*, s. 545–546.

60 J. Słyk (w:) *Kodeks...*, art. 101, s. 1264, uw. 4.

w tym zakresie w poszczególnych bankach są zróżnicowane⁶¹. Słusznie wskazuje się, że taki stan rzeczy powoduje „problemy interpretacyjne”⁶². Większość banków przewiduje możliwość dokonywania miesięcznych wypłat środków pieniężnych z rachunku bankowego dziecka do kwoty równowartości przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto obowiązującego w sektorze przedsiębiorstw za rok poprzedni⁶³. Tego typu praktyka, w celu jej ujednolicenia, powinna zostać usankcjonowana ustawowo po dokonaniu wyboru odpowiedniego wskaźnika wyznaczania kwoty granicznej.

Żeby postulowane zmiany mogły mieć większe znaczenie praktyczne, warto rozważyć nowelizację art. 103 k.r.o. Obecnie przepis ten pozwala na pokrywanie kosztów utrzymania i wychowania dziecka wyłącznie z czystego dochodu z jego majątku⁶⁴. Mimo tego powszechną praktyką jest wypłacenie przez rodziców środków z rachunku bankowego dziecka w zakresie dozwolonym regulaminem określonego banku i przeznaczenie ich na utrzymanie dziecka. Zarazem w literaturze trafnie zauważa się, że potrzeby dziecka mogą przemawiać przeciwko bezwzględnemu przestrzeganiu zasady zachowania substancji majątku dziecka⁶⁵, albowiem w niektórych przypadkach jest ona „nieuzasadniona i koliduje z aksjologią właściwą prawu rodzinnemu”⁶⁶. Jednym z najczęstszych przypadków, w których dziecko uzyskuje znaczne środki pieniężne, jest ich odziedziczenie po jednym z rodziców. W takim wypadku pozostały przy życiu rodzic, który jest samodzielnie odpowiedzialny za zaspokojenie wszystkich potrzeb dziecka, powinien mieć możliwość przeznaczenia uzyskanych przez nie środków na zaspokojenie usprawiedliwionych potrzeb dziecka, których rodzic ten nie jest w stanie pokryć w całości lub na odpowiednio wysokim poziomie (np. zakup dodatkowych sprzętów edukacyjnych, komputera lepszej jakości, pokrycie kosztów zajęć dodatkowych, specjalistycznego leczenia). Inwestycja w edukację lub rozwój fizyczny dziecka może być dla niego bardziej korzystna niż otrzymanie z dniem uzyskania pełnoletności kapitału, którego siła nabywczą uległa osłabieniu na skutek jego przechowywania na rachunku bankowym.

W konsekwencji należy postulować zmianę art. 103 k.r.o., która pozwoliłaby na to, aby w braku czystego dochodu z majątku dziecka rodzic mógł przeznaczać środki pieniężne należące do dziecka na pokrycie jego usprawiedliwionych potrzeb, w szczególności związanych z edukacją, rozwojem fizycznym i leczeniem dziecka⁶⁷. Takie rozwiązanie normatywne można dodatkowo uwarunkować zastrzeżeniem, że jest to

61 Zob. A. Ogrodnik-Kalita, *Sprzedaż nieruchomości obciążonej hipoteką jako czynność zarządu majątkiem dziecka*, „Prawo w działaniu. Sprawy cywilne” 2024/58, s. 156–157; J.M. Łukasiewicz, *Zarząd...*, s. 295.

62 J. Słyk (w:) *Kodeks...*, art. 101, s. 1264, uw. 42.

63 Tak J.M. Łukasiewicz, *Zarząd...*, s. 295.

64 Zob. szerzej m.in. A. Sylwestrzak, *Zarząd dochodami z majątku dziecka*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2018/4, s. 174–184.

65 Zob. np. T. Sokołowski, *Ochrona interesu majątkowego dziecka*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1985/2, s. 119.

66 A. Ogrodnik-Kalita, *Sprzedaż...*, s. 157.

67 Por. A. Sylwestrzak, *Zarząd...*, s. 179–184.

dopuszczalne tylko co do kosztów, które „przekraczają przeciętną miarę przyjętą w danym środowisku” (por. art. 997 § 1 k.c.) lub których pokrycie stanowiłoby nadmierny uszczerbek (por. art. 133 § 3 k.r.o.) dla osób zobowiązanych do alimentacji dziecka.

V. ZEZWOLENIE RODZAJOWE

Warto rozważyć, czy większą elastyczność i sprawność w zakresie zarządu majątkiem dziecka mogłaby zapewnić regulacja zakładająca dopuszczalność wydania przez sąd opiekuńczy „zezwoleń na dokonywanie przez rodziców w przyszłości czynności określonego rodzaju”. Tego typu zezwolenie określane jest mianem „rodzajowego”⁶⁸ lub „ogólnego”⁶⁹. W bardziej ograniczonym zakresie przewidziane było w art. 29 § 2 dekretu z 1946 r. W literaturze zauważa się, że w pracach nad tym dekretem idea ogólnego upoważnienia wzorowana była na prawie niemieckim i celowość jej zastosowania „nie budziła żadnych wątpliwości”⁷⁰.

Wydanie zezwolenia tego typu nie wydaje się całkowicie wyłączone *de lege lata*. W wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 28.02.2014 r. (I ACA 1165/13) stwierdzono, że „Zezwolenie przewidziane w art. 101 § 3 k.r.o. może mieć w zasadzie charakter ogólny, ale jeżeli jest to potrzebne dla prawidłowego prowadzenia gospodarstwa, czy przedsiębiorstwa. Jednakże to ogólne zezwolenie nie może obejmować generalnie wszystkich bliżej nieokreślonych czynności. Powinno przynajmniej określać ich kategorię czy warunki dokonywania (przedmiot: ceną)”. Stanowisko to, wcześniej sformułowane w literaturze, jest często podzielane lub przywoływane w najnowszym piśmiennictwie⁷¹. Jako przykład czynności, które mogą być objęte takim zezwoleniem, wskazuje się „występowanie z wnioskiem o dopłaty rolnicze, dokonanie czynności prawnych koniecznych do przeprowadzenia inwestycji, takich jak uzyskanie odpowiednich zezwoleń, zakup materiałów itp.”⁷² Niemniej *de lege lata* nie jest jasne, jak szczegółowo należałoby określić takie czynności w postanowieniu sądu, a także czy mogłoby ono dotyczyć czynności zarządu innych niż związane z prowadzeniem gospodarstwa rolnego lub przedsiębiorstwa.

Pewność obrotu przemawia za wyraźnym uregulowaniem dopuszczalności wydawania takiego zezwolenia. Podzielić należy stanowisko, że usprawniłoby to „działalność gospodarczą dziecka w zestandaryzowanym obrocie prawnym”⁷³, przy

68 Zob. m.in. J.M. Łukasiewicz, *Zarząd...*, s. 551–552.

69 Zob. m.in. J. Słyk (w:) *Kodeks...*, art. 101, s. 1266, uw. 49.

70 J. Maniszewska-Ejsmont, *Rozważania...*, s. 65.

71 Zob. m.in. J. Ignatowicz, *Władza...*, s. 829; J. Słyk (w:) *Kodeks...*, art. 101, s. 1266–1267, uw. 49–50; P. Wicherek (w:) *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. M. Fras, M. Habdas, Warszawa 2021, art. 101 k.r.o., s. 1005, uw. 19.

72 J. Słyk (w:) *Kodeks...*, art. 101, s. 1266, uw. 49.

73 Zob. m.in. J.M. Łukasiewicz, *Zarząd...*, s. 552.

jednoczesnym zachowaniu uprzedniej kontroli sądowej, która w takich sprawach powinna być szczególnie wnikliwa. Biorąc pod uwagę obecną systematykę k.r.o., należy stwierdzić, że tego typu norma umiejscowiona powinna być w art. 104 k.r.o. Rozważyć należy możliwość zharmonizowania jej z reformą art. 104 § 2 k.r.o., który to przepis – wbrew zamierzeniom jego projektodawców – zdaje się nie odgrywać istotnej roli praktycznej⁷⁴. Badania aktowe wykazały, że w żadnym z losowo uzyskanych 200 orzeczeń wydanych w sprawie o udzielenie zezwolenia na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem nie stwierdzono zastosowania art. 104 § 2 k.r.o.⁷⁵

VI. UDZIELENIE ZEZWOLENIA PRZEZ SĄD *MERITI*

Poza odrębnie uregulowaną na mocy ustawy zmieniającej z 28.07.2023 r. problematyką złożenia oświadczenia o prostym przyjęciu lub odrzuceniu spadku (art. 640¹ k.p.c.), zezwolenie na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka zawsze wydaje sąd opiekuńczy (art. 101 § 3 k.r.o.). *De lege lata* zezwolenia tego nie może zastąpić ocena lub orzeczenie sądu rozpoznającego określoną sprawę (tzw. sądu *meriti*), w toku której konieczne jest dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka, np. zawarcie w imieniu dziecka ugody, zrzeczenie się części dochodzonych roszczeń⁷⁶. Dotyczy to głównie tzw. czynności dyspozytywnych. W ramach prac nad reformą zarządu majątkiem dziecka pod ocenę KKPR przedstawione zostało rozwiązanie, które pozwalałoby wydać takie orzeczenie sądowi *meriti*. W roboczej wersji regulacja ta zawiera normę przewidującą, że: „Zezwolenie sądu na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu może być również wydane przez inny sąd, niż sąd opiekuńczy, w toku toczącej się przed tym sądem sprawy, w której zachodzi konieczność uzyskania zezwolenia na dokonanie tej czynności”.

Sąd rozpoznający określoną sprawę dotyczącą majątku dziecka (np. o odszkodowanie, zadośćuczynienie, dział spadku, zniesienie współwłasności) jest lepiej zorientowany niż sąd opiekuńczy, czy wypracowana w toku tej sprawy ugoda jest korzystna w świetle interesów majątkowych dziecka. Kontrola sądu *meriti* może być również przeprowadzona znacznie szybciej niż w przypadku sądu opiekuńczego. Jest także mniej kosztowna dla dziecka. Są to argumenty, które zdecydowanie przemawiają za dopuszczalnością udzielania zezwoleń na dokonywanie czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka przez sądy *meriti*.

74 Zob. druk Sejmu VI kadencji Nr 888 z 12.08.2008 r., s. 36–37 uzasadnienia, a także m.in. T. Sokołowski (w:) *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. H. Dolecki, T. Sokołowski, Warszawa 2013, art. 104, s. 717, uw. 4.

75 Zob. J. Stryk, *Orzekanie...*, s. 207.

76 Zob. m.in. H. Ciepla, *Zarząd...*, s. 42–43; J. Gajda (w:) *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2023, art. 101, Nb 12; K. Kamińska (w:) *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. M. Załucki, Warszawa 2023, art. 101, Nb 9.

Niemniej rozważyć należy, czy w takiej sytuacji nie powinny być zapewnione mechanizmy dodatkowo zabezpieczające interesy dziecka. W obowiązującym stanie prawnym w razie wypracowania przez strony ugody sąd *meriti* kontroluje, czy jej treść jest niezgodna z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo zmierza do obejścia prawa (art. 184 k.p.c.). Sąd nie bada, czy ugoda zapewnia pełną ekwiwalentność świadczeń lub odpowiednio chroni interesy dziecka. Jeżeli dziecko jest stroną lub uczestnikiem postępowania, którego stroną lub uczestnikiem jest również jeden z rodziców, to *de lege lata* dziecko powinno być reprezentowane przez reprezentanta dziecka (zob. art. 98 § 2 i 3 k.r.o.). Udział profesjonalnego reprezentanta można uznać za wystarczający do skontrolowania, czy określona czynność dyspozytywna jest zgodna z interesami majątkowymi dziecka⁷⁷. Natomiast jeżeli dziecko reprezentowane jest przez rodzica, mogą zachodzić wątpliwości, czy zgadzając się na zawarcie ugody w imieniu dziecka, potrafi on odpowiednio zadbać o jego interesy, czy też głównie dąży do jak najszybszego uzyskania dochodzonych środków pieniężnych. Tym samym w razie wprowadzenia dopuszczalności udzielenia zezwolenia przez sąd *meriti*, dziecko powinno być obligatoryjnie reprezentowane przez reprezentanta dziecka, którym obowiązkowo powinien być adwokat lub radca prawny.

Stworzenie odpowiedniej regulacji proceduralnej dla analizowanego rozwiązania wymaga dużej precyzji. Po pierwsze, wprost wskazać należy, w jakiej formie procesowej sąd *meriti* ma udzielić zezwolenia, tj. czy konieczne jest w tym celu wydanie odrębnego postanowienia, czy też wystarczające jest wydanie orzeczenia końcowego, które będzie w sposób dorozumiany zakładało, iż sąd zezwolił na dokonanie danej czynności. Po drugie, przepisy powinny jednoznacznie wskazywać, czy w razie złożenia odpowiedniego wniosku sąd *meriti* musi wydać orzeczenie w sprawie zezwolenia, czy też w określonych okolicznościach może uznać, iż powinien je wydać jednak sąd opiekuńczy (por. art. 640¹ § 2 k.p.c.). Czasami bardziej korzystne może być pozostawienie kwestii udzielenia zezwolenia sądowi opiekuńczemu, który w jednym postanowieniu mógłby wypowiedzieć się co do innych planowanych czynności zarządu. Po trzecie, wprost należałoby uregulować relacje między postępowaniem toczącym się przed sądem *meriti* a ewentualnym postępowaniem zainicjowanym również przez sąd opiekuńczy (por. art. 640¹ § 2 k.p.c.). Po czwarte, zasadne może być przesądzenie, czy sąd *meriti*, orzekając w sprawie zezwolenia, pełni funkcję opiekuńczego, tj. czy w razie procedowania w trybie nieprocesowym znajdują zastosowanie przepisy o postępowaniu przed sądem opiekuńczym, co obecnie nie jest jasne na tle art. 640¹ k.p.c.⁷⁸

77 Zob. H. Ciepla, *Zarząd...*, s. 42–43.

78 Zob. M. Domański, *Odrzucenie...*, s. 74.

VII. SANKCJA CZYNNOŚCI PRAWNEJ DOKONANEJ BEZ UPRZEDNIEGO ZEZWOLENIA SĄDU

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, czynność prawna dokonana w imieniu dziecka bez wymaganego uprzedniego zezwolenia sądu jest bezwzględnie nieważna⁷⁹. Nie może zostać konwalidowana. Rygor nieważności bezwzględnej jest najpoważniejszą sankcją cywilnoprawną. W literaturze wyrażono pogląd, że „Sankcję bezwzględnej nieważności czynności należy uznać, wskutek jej definitywnej bezskuteczności, za zbyt surową spośród wszystkich innych następstw wadliwie dokonanych czynności, a w rezultacie poważnie zagrażającą majątkowym interesom dziecka”⁸⁰. Zarazem wskazano, że „przejęcie sankcji negotium claudicans z innych konstrukcji prawa cywilnego odnoszących się do zarządu w rezultacie skutkowałoby bardziej ostrożnościowym i łagodniejszym podejściem do wadliwie dokonanych czynności zarządu majątkiem dziecka, niż jest to obecnie”⁸¹. Również w najnowszej monografii na temat zarządu majątkiem dziecka rekomendowano zastąpienie sankcji bezwzględnej nieważności sankcją bezskuteczności zawieszanej w przypadku umów zawieranych w imieniu dziecka⁸². Wskazuje się, że takie rozwiązanie sprawdziło się m.in. w prawie niemieckim i austriackim⁸³. Stosowane było również przez krótki okres w prawie polskim na tle dekretu z 1946 r.⁸⁴

Jedną z propozycji zmian, która kierunkowo została oceniona pozytywnie w literaturze⁸⁵, zakłada, że zezwolenie sądu na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka mogłoby być wydane również po zawarciu przez rodziców umowy, jeżeli wystąpią oni o udzielenie tego zezwolenia w terminie 6 miesięcy od jej zawarcia. Zarazem w piśmiennictwie trafnie zauważono, że druga strona czynności prawnej powinna mieć możliwość wyznaczenia rodzicom wcześniejszego terminu na złożenie takiego wniosku, po którego upływie stawałaby się wolna⁸⁶. Zasadne jest zatem wprowadzenie rozwiązania na wzór obowiązujących już regulacji przewidujących sankcję bezskuteczności zawieszanej, w tym przede wszystkim art. 103 § 3 k.c. i art. 37 § 3 k.r.o.

Natomiast dalszych analiz wymaga, czy konieczne byłoby ustanowienie ściśle określonego (np. sześciomiesięcznego) prekluzyjnego terminu, w którym rodzice

79 Zob. m.in. uchwały pełnego składu Izby Cywilnej SN z: 24.06.1961 r. (III CZP 16/61), OSNC 1963/9, poz. 187; 30.04.1977 r. (III CZP 73/76), OSNC 1978/2, poz. 19. Zob. także uchwałę SN z 15.02.2019 r. (III CZP 85/18), OSNC 2020/2, poz. 14.

80 J. Maniszewska-Ejsmont, *O potrzebie...*, s. 50.

81 J. Maniszewska-Ejsmont, *O potrzebie...*, s. 50.

82 J.M. Łukasiewicz, *Zarząd...*, s. 553–553.

83 Zob. J. Maniszewska-Ejsmont, *O potrzebie...*, s. 46; S. Romanow, *Zarząd...*, s. 128–130.

84 Zob. J. Maniszewska-Ejsmont, *O potrzebie...*, s. 42.

85 J.M. Łukasiewicz, *Zarząd...*, s. 553.

86 J.M. Łukasiewicz, *Zarząd...*, s. 554.

musieliby wystąpić do sądu o udzielenie zezwolenia. Nie można wykluczyć, że wystarczająca była norma przewidująca, iż ważność umowy zawartej w imieniu dziecka bez wymaganego zezwolenia sądu zależy od uzyskania takiego zezwolenia (por. art. 103 § 2 k.c. oraz art. 37 § 2 k.r.o.)⁸⁷. Wprost rozstrzygnąć należy ustawowo również sytuację, w której przed wydaniem przez sąd orzeczenia w sprawie zezwolenia dziecko osiągnęłoby pełnoletność. W literaturze zaproponowano, żeby w takiej sytuacji właściwy był tryb potwierdzenia czynności przez pełnoletnie dziecko⁸⁸.

Sankcja bezskuteczności zawieszanej ma także inne zasadnicze zalety poza uelastycznieniem zasad zarządu majątkiem dziecka. W przypadku złożonych czynności prawnych, dla których wymagana jest forma aktu notarialnego, jej wprowadzenie ułatwiłoby pracę sądu orzekającego o zezwoleniu na dokonanie czynności. Zauważa się, że „Sędziowie nie musieliby badać w ramach tego postępowania wielu podstawowych kwestii (np. stanu prawnego nabywanej nieruchomości), ponieważ wcześniej zweryfikowałby to notariusz”⁸⁹. Rozważane rozwiązanie wychodzi naprzeciw potrzebom obrotu. Obecnie zdarzają się bowiem sytuacje, w których notariusz zauważa, że postanowienie sądu zostało wydane w sposób nieprawidłowy (np. błędnie oceniono stan prawny nieruchomości), ma niewłaściwą treść lub jest niepełne, a zatem wymaga zmiany. Sankcja bezskuteczności zawieszanej mogłaby istotnie skrócić czas rozpoznawania takich spraw oraz zmniejszyć koszty obsługi prawnej dziecka.

VIII. UWAGI I WNIOSKI KOŃCOWE

Konieczne jest dokonanie przemyślanej i kompleksowej reformy przepisów regulujących zarząd majątkiem dziecka. Wychodziłoby to naprzeciw urzeczywistnieniu konstytucyjnie chronionych wartości w postaci dobra dziecka i pewności obrotu prawnego, jak również tendencjom obserwowanym w innych prawodawstwach europejskich. Obecny model zarządu majątkiem dziecka jest nieefektywny i zbyt restrykcyjny. Niedookreślone zasady zarządu majątkiem, odwołujące się do niejasnej kategorii czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu majątkiem oraz wymagające uprzedniego zezwolenia sądu, zostały połączone z najsurowszą cywilnoprawną sankcją nieważności bezwzględnej dokonanej wadliwie czynności⁹⁰. W konsekwencji pozytywnie ocenić należy rozważanie przez Ministerstwo Sprawiedliwości podjęcia prac nad reformą przepisów o zarządzie majątkiem dziecka oraz włączenia w nie Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Rodzinnego.

87 Por. jeszcze inne rozwiązanie przedstawione w: J.M. Łukasiewicz, *Zarząd...*, s. 554.

88 J. Maniszewska-Ejsmont, *O potrzebie...*, s. 44.

89 J. Maniszewska-Ejsmont, *O potrzebie...*, s. 46.

90 J. Maniszewska-Ejsmont, *Rozważania...*, s. 75.

W dobrym kierunku zmierzają propozycje w sprawie wprowadzenia zezwolenia rodzajowego, możliwości wydania zezwolenia na dokonanie czynności w imieniu dziecka przez sąd rozpoznający sprawę dotyczącą jego majątku, a także zastąpienia sankcji bezwzględnej nieważności umowy zawartej bez zezwolenia sądu sankcją bezskuteczności zawieszonoj. Zasadne jest również prowadzenie prac nad ustawowym określeniem czynności zarządu majątkiem dziecka, których dokonanie nie wymagałoby zezwolenia sądu. Takie rozwiązanie stanowiłoby, zapewniające większą pewność obrotu oraz elastyczność w zarządzie, uzupełnienie obecnego modelu zakładającego podział na czynności zwykłego zarządu i przekraczające zakres tego zarządu. Reforma zmierzająca w tym kierunku oznaczałaby kontynuację procesu zapoczątkowanego na mocy ustawy zmieniającej z 28.07.2023 r. dotyczącej odrzucania spadku w imieniu dziecka.

Przy opracowaniu ustawowego katalogu czynności niewymagających zezwolenia sądu zasadne jest zweryfikowanie dwóch założeń, które legły u podstaw ustawy zmieniającej z 28.07.2023 r. Po pierwsze, nie należy zakładać, że przepisy muszą być napisane tak szczegółowo, żeby wykluczały jakąkolwiek możliwość podjęcia przez rodziców działań niekorzystnych dla dziecka. W przypadku wielu czynności nie będzie to możliwe albo będzie prowadziło do nadmiernej kazuistyki legislacyjnej, której skutkiem jest ograniczenie zakresu zastosowania określonej normy lub powstanie poważnych wątpliwości co do tego zakresu. Opracowanie takiego katalogu powinno opierać się na założeniu o szerszym niż obecnie zaufaniu do zarządu sprawowanego przez rodziców. Po drugie, nie należy odchodzić od zasady samodzielnego reprezentowania dziecka przy wykonywaniu zarządu przez każdego z rodziców, któremu przysługuje władza rodzicielska (art. 98 § 1 zd. 2 k.r.o.). Przewidziane w art. 101 § 4 k.r.o. wymaganie współdziałania rodziców przy odrzuceniu spadku dotyczy czynności szczególnej oraz budzi wątpliwości interpretacyjne (np. w sytuacji, gdy tylko jednemu z rodziców przysługuje władza rodzicielska lub ojcostwo nie zostało ustalone)⁹¹. Natomiast sama zawartość tego katalogu wymaga dalszych interdyscyplinarnych dyskusji, a także zharmonizowania z zasadami określonymi w art. 103 k.r.o. oraz regułami dokonywania operacji na rachunku bankowym dziecka.

Na zakończenie warto wskazać, że poza kwestiami przekazanymi KKPR pod rozprawę przez Ministerstwo Sprawiedliwości zasadne jest podjęcie prac legislacyjnych nad innymi elementami obowiązującego systemu zarządu majątkiem dziecka, które najczęściej poddawane są krytycznej analizie. Rozważyć należy w szczególności:

- a. przyznanie dziecku statusu uczestnika postępowania obligatoryjnie reprezentowanego przez reprezentanta dziecka we wszystkich sprawach przed sądem opiekuńczym dotyczących zarządu majątkiem dziecka⁹²;

91 Zob. M. Domański, *Odrzucenie...*, s. 55–61.

92 Zob. szerzej: J. Słyk, *Orzekanie...*, s. 206–207.

- b. określenie kryteriów stosowanych przy klasyfikacji określonej czynności jako wchodzącej w zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka lub przekraczających zakres tego zarządu, jak również kryteriów (przesłanek) stosowanych przez sąd przy orzekaniu o udzielaniu zezwolenia na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka⁹³;
- c. wprowadzenie podstawy prawnej oraz przesłanek pozwalających rodzicowi w wyjątkowych wypadkach odebrać dziecku zarząd nad przedmiotami oddanymi mu wcześniej do swobodnego użytku⁹⁴;
- d. zmianę art. 103 k.r.o., który w czasach upowszechnienia się rodzin zrekonstruowanych oraz coraz częstszego stosowania pieczy naprzemiennnej przewiduje zbyt daleko idące możliwości przeznaczania czystego dochodu z majątku dziecka na utrzymanie innych osób niż to dziecko⁹⁵;
- e. określenie zasad komercjalizacji wizerunku dziecka, w tym zabezpieczenie dziecka przed czerpaniem korzyści majątkowych z tego tytułu przez jego rodzica;
- f. dopuszczenie możliwości samodzielnego wykonywania działalności gospodarczej w pełni lub w określonym zakresie przez posiadające ograniczoną zdolność do czynności prawnej dziecko, które ukończyło określony wiek (np. 16 lat), po uzyskaniu zezwolenia sądu opiekuńczego⁹⁶.

r.pr. dr Jakub Pawliczak

Doktor nauk prawnych, radca prawny. Adiunkt w Katedrze Prawa Cywilnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Członek Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Rodzinnego oraz przewodniczący jej Zespołu problemowego ds. rodzicielstwa oraz faktycznej pieczy nad dziećmi. Wykładowca prawa rodzinnego i spadkowego w Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Warszawie.

Doctor of laws, attorney-at-law. Assistant professor at the Civil Law Department of the Faculty of Law and Administration of the University of Warsaw. Member of the Commission for the Codification of Family Law and Chair of its Committee on Parenthood and De Facto Care of Children. Lecturer on family law and inheritance law at the Warsaw Council of Attorneys-at-Law.

e-mail: j.pawliczak@wpia.uw.edu.pl

ORCID: 0000-0002-2059-6775

⁹³ Zob. m.in. J.M. Łukasiewicz, *Zarząd...*, s. 292, 542.

⁹⁴ Zob. m.in.: T. Sokołowski (w:) *Kodeks...*, art. 101, s. 711, uw. 27; S. Gąsior, *Zarząd majątkiem dziecka – rozważania teoretyczno-prawne w odniesieniu do art. 101 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, „*Studia Prawnoustrojowe*” 2020/50, s. 126.

⁹⁵ Zob. m.in. A. Sylwestrzak, *Zarząd...*, s. 184; J.M. Łukasiewicz, *Zarząd...*, s. 550.

⁹⁶ Zob. szerzej J.M. Łukasiewicz, *Zarząd...*, s. 437–447. Por. projekt ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu ulepszenia środowiska prawnego i instytucjonalnego dla przedsiębiorców (UD497) <<https://legislacja.rcl.gov.pl/docs/2/12371407/12964177/12964178/dokument616028.pdf>> – ostatni dostęp: 2.04.2025 r.

ABSTRACT

Keywords: *administration of a child's property, guardianship court authorisation, acts beyond the scope of ordinary administration, Commission for the Codification of Family Law*

Administration of children's property – directions of changes

The provisions governing the administration of children's property need to be reformed. The Ministry of Justice has proposed five possible normative solutions to the Commission for the Codification of Family Law, which solutions could form the basis for these reforms. The article examines these solutions and shows that most of them could help improve the current legal framework of administration of children's property.

Bibliografia

1. **Andrzejewski Marek**, *Wokół Projektu Kodeksu Rodzinnego przedłożonego w lipcu 2018 r. przez Rzecznika Praw Dziecka*, „Prawo w działaniu. Sprawy cywilne” 2019/40
2. **Ciepla Helena**, *Zarząd majątkiem dziecka*, „Rodzina i Prawo” 2012/20–21
3. **Czemiel Paulina, Siemion Katarzyna**, *Zasady dziedziczenia udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością przez małoletniego spadkobiercę*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2017/3
4. **Domański Maciej**, *Odrzucenie i przyjęcie spadku w imieniu małoletniego po nowelizacji z 28.07.2023 r.*, „Rejent” 2024/4
5. **Gajda Janusz** (w:) *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2023
6. **Gąsior Sandra**, *Zarząd majątkiem dziecka – rozważania teoretyczno-prawne w odniesieniu do art. 101 Kodeksu rodzinnego i opiekuńskiego*, „Studia Prawnoustrojowe” 2020/50
7. **Gołębiowski Krzysztof**, *Uwagi dotyczące zarządu majątkiem dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską* (w:) *Wybrane zagadnienia polskiego prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci Doktora Józefa Kremisa i Doktora Jerzego Strzebinczyka*, red. J. Jezioro, K. Zagrobelny, Wrocław 2019
8. **Górecki Jacek, Wybrańczyk Daniela**, *Zarząd nieruchomością małoletniego sprawowany przez jego rodziców*, „Rejent” 2022/7
9. **Ignatowicz Jerzy**, *Władza rodzicielska* (w:) *System prawa rodzinnego i opiekuńskiego*, red. J. Piąkowski, Ossolineum 1985

10. **Kamińska Katarzyna** (w:) *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. M. Załucki, Warszawa 2023
11. **Łukasiewicz Jakub M.**, *Zarząd majątkiem dziecka sprawowany przez rodziców*, Warszawa 2024
12. **Maniszewska-Ejsmont Joanna**, *O potrzebie przyjęcia de lege ferenda sankcji bezskuteczności zawieszonej (negotium claudicans) przy czynnościach zarządu majątkiem dziecka*, „Civitas et Lex” 2023/1
13. **Maniszewska-Ejsmont Joanna**, *Rozważania nad koniecznością określenia de lege ferenda zamkniętego katalogu czynności zarządu majątkiem dziecka wymagających zezwolenia sądu opiekuńczego*, „Rejent” 2022/7
14. **Ogrodnik-Kalita Agnieszka**, *Darowizna nieruchomości jako czynność zarządu majątkiem dziecka a ochrona jego dobra*, „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury” 2024/1
15. **Ogrodnik-Kalita Agnieszka**, *Sprzedaż nieruchomości obciążonej hipoteką jako czynność zarządu majątkiem dziecka*, „Prawo w działaniu. Sprawy cywilne” 2024/58
16. **Romanow Szymon**, *Zarząd majątkiem dziecka sprawowany przez rodziców*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2021/1
17. **Siemaszko Andrzej, Ostaszewski Paweł, Włodarczyk-Madejska Justyna**, *Tendencja wpływu spraw do polskich sądów powszechnych*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2019
18. **Słyk Jerzy** (w:) *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz. Przepisy wprowadzające KRO*, red. K. Osajda, Warszawa 2017, t. 5
19. **Sokołowski Tomasz** (w:) *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. H. Dolecki, T. Sokołowski, Warszawa 2013
20. **Sokołowski Tomasz**, *Ochrona interesu majątkowego dziecka*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1985/2
21. **Strzebinczyk Jerzy**, *Władza rodzicielska* (w:) *System Prawa Prywatnego*, t. 12, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, red. T. Smoczyński, Warszawa 2011
22. **Suliński Grzegorz**, *Zarząd udziałami dziecka w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2022/3
23. **Sylwestrzak Anna**, *Zarząd dochodami z majątku dziecka*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2018/4
24. **Wicherek Piotr** (w:) *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. M. Fras, M. Habdas, Warszawa 2021
25. **Wosiak Kacper**, *Zastosowanie art. 98 § 2 oraz art. 101 § 3 k.r.o. do wykonywania prawa głosu z udziałów (akcji) – glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 14.02.2019 r.*, IV CSK 100/18, „Glosa” 2023/2
26. **Wybrańczyk Daniela**, *Dobro dziecka a rezygnacja z orzekania o winie rozkładu*, „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2024/3
27. **Zegadło Robert**, *Zarząd majątkiem dziecka*, „Monitor Prawniczy” 2005/18